

Szóhangulat és kifejező hangváltozás, 147.); — valahol nem messze innen most *piros-véres-füstös* valóság a történelem (Szabó Zoltán, Összeomlás, 43.); — Akadtak olyanok, akik megütözköztek ezen . . . a *régies-regényes-érzelmes* jeleneten (Kosztolányi, Lenni vagy nem lenni, 221. — Petőfi Szeptember végen című költeményének 3. versszakáról); — Lassanként elsajátította azt a *színtelen-szagtalan-ízetlen* nyelvet (Kosztolányi, Ertős várunk, a nyelv, 103.); — Ilyen *vidám-boldog-békésen* játszottuk el a rövid darabokat (Magyar Nemzet IV: 1941 X. 23.); — ez *ötölve-hatolva-izzadva* kinyögte házassági ajánlatát (Szentimrei Jenő, Ferenc tekintetes úr, 155.). Az utolsó azért is érdekes, mert két első tagja, az *ötölve-hatolva* minden valószínűség szerint nem más, mint az *öt-hat* számnév *-l-képzős* igei származéka: *ötöl-hatol*, azaz *hol ötöt, hol hatot mond*, tétovázik, és nyilván a régi kockajátékkal van összefüggésben. Eredetileg akkor mondhatták, amikor valaki *ötöt* vetett és mégis *hatot* mondott, csalni akart.

Első tekintetre azt hinnők, hogy az első szópárok úgy keletkeztek, hogy két azonos, ellentétes vagy rokonjelentésű szó hosszú együttélés után a rövideg kedvéért kivetette az *és (s)* kötőszót és helyébe a még szorosabb kapcsolatot jelentő kötőjelet tette. *Kertész* Manó mutatott rá a Nyelvőrben arra, hogy az ilyen kötőszónélküli kapcsolatok kedvelése ősi, finnugor sajátság. Ilyen kötőszónélküli összetételből keletkezett a magyarban a *nép* és az *orca* szó is.¹ Az általánosan elterjedt szópárok között igazán csak elvétve akad egy-egy kötőszavas, ilyen *idestova*, *jölsalá*.

A szópárokkal való bensőbb ismerkedés egynéhány meglepetéssel is szolgáló kellemes órát szerzett nekem, amint hogy a nyelv bármely életjelenségével való foglalkozás csak is kellemes lehet. Bárcsak minél többen kedvet kapnának hozzá; bizonyos vagyok benne, hogy az ismerkedésből hamarosan barátság, a barátságból szeretet válnék, amire nyelvünknek minden időben olyan nagy szüksége van.

Brüll Emánuel.

Román szavak a magyar egyetemi hallgatók nyelvében.²

A román nyelvnek nyelvünkre gyakorolt hatása ismeretes. A közigazgatás különböző ágai, a hadsereg és az iskola hatása alatt naponként belekerül nyelvünkbe egy-egy román szó. Ma már majdnem mindenki *primár-ról*, *primáriá-ról*, *prefekt-ről*, *prefekturá-ról*, *cserku-ról*, *percceptor-ról*, stb. beszél.

A román hatásnak legerősebb tényezője (bocsánat: *faktora*) az iskola. Állami iskolába járó diákjaink nagyon sok román szót használnak. Egyszer alkalmam volt meghallgatni néhány román állami kereskedelmi iskolába járó magyar fiú vizsgai készülődését. Meglepett, hogy a fiúknak, akik *kontabilitátéból* (= könyvvitel) készültek, minden második, harmadik szavuk román volt. 15–20 perc alatt száznál több tőlük használt román kifejezést írtam le. Magyarul készültek, mert az iskola magyar tagozatába jártak, de lépten-nyomon *agent-et* (= ügynök), *kápitál-t* (= tőke), *dátóriá-t* (= tartozás), *furnizor-t* (= szállító), *proprietár-t* (= tulajdonos), *debit-et* (= fogyaszt-

¹ L. Az *és* kötőszó multjából Nyr LII (1923), 45–49. és LIV (1925), 107.

² A rumén uralom utolsó éveiben megdöbbentő volt az, hogy a kolozsvári rumén egyetemre és más közép- meg főiskolákra járó magyar tanuló-itjúság nyelvében mennyire elszaporodtak a rumén vendégszavak. Ez idegen elemekkel terhelt diáknyelv szókincsének rögzítése és a jelenség ellen való küzdelem célzatával írta 1938-ban biztatásomra egyik tanítványom ezt a kis cikket. *Akkor* ezt nem lehetett közölni s bár most *itt* örvendetesen megváltozott a helyzet, nem tartom érdektelennek ma sem a cikket jellemző kor- és körtörténeti adatként változatlanul közreadni (A szerk.).

tás), *kredit-et* (= hitel), *primire-t* (= átvétel), *redzsisztru-t* (= jegyzék), *kántitáté-t* (= mennyiség), *mágázioner-t* (= raktáros), *kásszier-t* (= pénztáros), *kasszá-t* (= pénztár), *deficit-et* (= hiány), *págubá-t* (= kár, veszteség), *szummá-t* (= összeg), *dátá-t* (= keltezés), *kontabil-t* (= könyvelő), *szocsietáté-t* (= társulat), *kooperatívá-t* (= szövetkezet), *bilánc-ot* (= mérleg), stb. emlegettek. Idézek néhány mondatot: „Az *inventárból* látszik, hogy az évet *beneficiu-vel* (nyereség), vagy *págubá-vel* (veszteség) végezte.“ „A vállalatba a *proprietár* hozza a *kápitált*.“ „Oda kell írjuk, hogy *egál ennyivel és ennyivel*.“ Tehát a fiúk nemcsak a nehezebb idegen szakkifejezéseket gyömöszölték bele a magyar mondatba, hanem a legegyszerűbb és legkönnyebb szavakat is románul mondták.

Ez a román hatás elég erős az egyetemi hallgatóknál is. A legtöbb magyar egyetemi hallgató magyar nyelvű elemi és középiskolába járt, tehát kb. 18–19 éves koráig magyar környezetben nőtt fel. Mégis alig tölt néhány évet az egyetemen, máris lépten-nyomon előfordul nyelvében egy-egy román szó.

Befiratkozás alkalmával az *adminisztráció-hoz*, vagy *adminisztráció-hoz* (= gazdasági hivatal) megyünk és a *kasszá-nál* (= pénztár) befizetjük a *kásszier-nek* (= pénztáros) a *táxá de inszkrieré-t* és a *táxá de fákultáté-t* (= beíratási és tandíj). Egyeseknek csak a *táxá de fákultáté-t* kell befizetniök, mert megkapták a *szkutire de táxá-t* (= tandíjmentesség). Ezeknek a *dékánát-tól* vinniök kell egy *ádeverincá-t*, vagy *dovádá-t* (= igazolvány); ezzel igazolják, hogy *szkutiré-jük* van. A *kásszier* a befizetett pénzről *kitáncá-t* (= nyugta) ad.

Az *adminisztráció-tól* az *intendent-hez* (ügykezelő) megyünk és megvesszük a beíratkozáshoz szükséges nyomtatványokat (egyések szerint ezek már *imprimátok*): 2–3 *foaje de kursurj-t* (= lecke, vagy óralátogatási ív), egy *kárnet de sztudent-et* (= ellenőrző könyvecske), egy *fisá de táxát* (= tandíjlap) és esetleg egy *reguláment-et* (= szabályzat) is. Az új *szisztém* (= rendszer) ugyanis sok mindenben eltér a *szisztém vechi-től* (= régi rendszer). Aki *burszá-t* (ösztöndíj) akar kérni, annak kell vennie egy *foaje de ávere și de venituri-t* (= vagyoni helyzetet feltüntető lap) is.

Az úrlapok kitöltése után a *dékánát-hoz*, vagy másképen a *szekretáriát-hoz* (= titkári hivatal, titkárság) megyünk és az iratokat átadjuk a *szekretár-nak* (= titkár). Egyesek azonban már nem is a *szekretáriát-hoz*, hanem a *káncseláriá-ba* mennek.

Ha egy *csertifikát de frekvencá-t* (= óralátogatási igazolvány), vagy más természetű *ádeverincá-t* akarunk kérni, szintén a *szekretáriáthoz* megyünk. *Csinálunk* egy kérvényt, veszünk rá bélyeget és *timbru univerzitar-t* (= egyetemi bélyeg) és a *giseunál* (= ablak) beadjuk a *damná-nak* (= titkárnő). Ha gyorsabban akarjuk elintézni az ügyet, személyesen visszük a *dékánhoz*, hogy *aprobálja* (= fogadja el).

Az első félév végén indexünket beadjuk, hogy *verifikálják* (= igazolják) a *frekvencá-t* (= óralátogatás). Ilyenkor pár napig várni kell, néhányszor be is kell mennünk és meg kell néznünk, hogy *inkejálva* van-e (= le van-e zárva) már.

Újabbán év elején *ángázáment de onoarét* (= kötelezvény) írunk alá.

A bölcsészethallgató ma már szinte ismeretlen. Ma csak *literés-ről* beszélünk. Nem a bölcsészeti karra, hanem egyszerűen a *literére* íratkozunk. A természettan szakos ma már *stiincés*, fakultása pedig *stiince*. *Előadás* vagy *óra* szavunkat már gyakran helyettesítjük a *kursz* szóval. A szemináriumot egyszerűen *szeminár-nak* nevezzük

és szeminári dolgozatot írunk. [A legtöbben már ezt is csinálják (= román: *fac*).] A filozófia szakosok *lucrări practice*-ra (= kísérletezési óra) járnak az *insztitutul de psiholodzie*-ba (= lélektani intézet). A román szakos *literaturá*-ból készül. A latin szakos *text*-et (= szöveg) *interpretál* (= fordít, magyaráz), *antichitáci*-ből (= régiségtan), *epigráfiá*-ból (= felirattan) és *interpretárij*-ből (= fordítás, szövegmagyarázat) vizsgázik. Több tárgyat *konferenciár* (= óraadó, vagy rendkívüli egyetemi tanár), *ászisztent* (= tanársegéd) vagy *docsent* (= magántanár) ad elő.

A joghallgató már csak *csivil*-ről (= magánjog), *penál*-ról (= büntetőjog), *konstitucional*-ról (= alkotmánytan), *ekonomie politiká*-ról (= közgazdaságtan), *román*-ról (= római jog), *internacionál*-ról (= nemzetközi jog), *szociológiá*-ról (= társadalomtudomány), *kód*-ról (= törvénykönyv), stb. beszél.

A vizsga szót még használjuk, de a szóbeli vizsgát már a legtöbben *orál*-nak mondják. Eddig *procesz verbál*-lal (= jegyzőkönyv) kellett vizsgázni. A *stiincén* a vizsga *eliminátor* (= válogató). A jogász, ha év végén mindentől levizsgázik, *integrál* vizsgát tesz.

A vizsgán már csak *inszuficsient*-et (= elégtelen), *szuficsient*-et (= elégséges), *biné*-t (jó), *foarte biné*-t (= jeles) lehet kapni. Egyetemen *excsepcionál* (= kitűnő) nincs. A jogászok *mázsoritáté*-val (= szavazattöbbséggel), *unanimitáté*-val (= egyhangulag) *disztinkcie ku mázsoritáté*-val, vagy pedig *disztinkcie ku unanimitáté*-val (= szavazattöbbséggel vagy egyhangú kitüntetéssel) vizsgázik. Aki unanimitáté-val vizsgázik, az a következő évben *burszier* (= ösztöndíjas) is lehet és bejuthat a *kämin*-ba (= diákkotthon).

A vizsga időpontját ki szokták írni a hirdetőtáblán. Sokan azonban már *áfist* (= hirdetés) keresnek és azt nézik, hogy mikorra *fixálták ki* (= tűzték ki). Olvasóterem helyett gyakran hallhatunk *szálá de lekturá*-t, gondnok helyett pedig általánosan *adminisztrátor*-t használnak. Egyik *burszás* (= ösztöndíjas) barátom mindig a *kantin*-ba (= étkezőbe) ment ebédelni és ott pompás *snicel*-eket (= bécsi szelet) evett.

Gyakran emlegetjük a *szocsietáté*-t (= diákszövetség) is. A *szakvizsga* szó pedig majdnem teljesen ismeretlen. Kizárólag a *licsenca* szót használjuk. A *képesítő vizsgát* pedig *kápácsitáté*-nak mondjuk.

Ezeket a kifejezéseket majdnem mindenki használja. Sok román szó fordul elő a különböző szaknyelvekben is. Pl. a fizika-kémia szakosok kísérletezés közben következetesen *montázs*-ról (= kapcsolás), *szolució*-ról (= oldat), *ácsid*-ről (= sav), *ámesztek*-ről (= keverék), *kápák*-ról (= fedő), *szuflátor*-ról (= fúvócső), stb. beszélnek. Ezeknek a szakkifejezéseknek az összegyűjtése is érdekes volna.

A *premititáris* (= katonai előkiképzős) gyakorlatokkal kapcsolatban is sok román kifejezést használunk. Ha jelen vagyunk, *prezencánk* van, ha hiányzunk, *ábszencánk*. Mikor vizsgára íratkozunk, *premititáris igazolványt*, vagy röviden *ádeverincá*-t (= igazolvány) viszünk. Az igazolványt a *szubinszpektorát*-nál (= kerületi parancsnokság) íratjuk alá a *major*-ral (= őrnagy). Mikor valami sürgős dolgunk van, a *komándáns*-tól (= parancsnok), vagy *szublokotinent*-tól (= hadnagy) kérezzük el. Gyakran használjuk a *sedinca* (= gyűlés), *szubcsentru* (= osztag), *grupa* (= csapat), *pluton* (= szakasz), *kontindzsent* (= évfolyam), *livret* (= katonai könyvecske), stb. szót is. *Zecse Májkor* (május 10-én) *defilálunk*, este pedig fáklýásmenetet rendezünk, de nem fáklýákkal, hanem *torcák*-kal (= fáklýák).

Érdekes, hogy sok román kifejezés annyira meghonosodott nyelvünkben, hogy nem is jut eszünkbe az, hogy annak magyar megfelelője is van. Természetesnek találjuk, hogy bizonyos fogalmakat román szavakkal fejezünk ki. Egyik egyetemista ismerősöm nagy barátja a nyelvhelyességnek és magyarosságnak. Nemhogy az idegen szavakat, de még az ikés igék helytelen használatát sem engedte meg a szobában. Ugyanakkor a fentebb felsorolt román szavak jó részét ő is használta. A nyelvtisztaság ellen azonban a román szavak használatával is épügy vétünk, mint a többi idegen szavak használatával. Sőt, így még inkább vétünk, mert a román nyelvet jobban ismerjük, mint a többi idegen nyelveket, és így az előforduló román szavakat minden nagyobb nehézség nélkül helyettesíteni tudjuk megfelelő magyar szavakkal.

Márton Gyula.

Az ősök nevééről — másodízben.

Az Erdélyi Múzeum tavalyi folyamában (XLV: 1940. 81—82.) szó volt már egyszer az ősök nevééről. Ottan arra kértem volt a kérdés iránt érdeklődő olvasókat, hogy a maguk tudományát írják meg, hadd lássuk, miféle elnevezések használatosak itt-ott, az ország különböző vidékein.

Nem sokat vártam ettől a kéréstől, mert bármekkora is az érdeklődés manapság a szülék és nagyszülék iránt és bármennyire divatban is van a nyelvművelés, írásra nehezen szánja rá magát az embet. Élőszóval többen előhozták a kérdést véletlen találkozások alkalmával, levelet azonban csak kettőt kaptam: egyet dr. *Darkó Ákos* ref. egyházkerületi előadótanácsostól, egyet meg dr. *Zsábo Andor* budapesti ny. kir. törvényszéki bírótól. Az első a jogtudományban használt elnevezéseket sorolja föl *Kolosváry* Bálint magánjogi tankönyve alapján, így: az első törzs az örökhagyó, a második az örökhagyó szülei, a harmadik törzs a nagyszülei, a negyedik a szépszülei és az ötödik a dédszülők törzse. A másik az érdekesebb, mert egyebek mellett az élőnyelvben használt elődnevekről is szól.

Azok közül, akikkel személyesen beszéltem, újat dr. *Kelemen László* kórházi főorvos mondott. Elmondotta, hogy odahaza a családi házban, Marosvásárhelyen így hallotta a nemzedékek rendjét: én az első íz vagyok, édesapám-édesanyám a második, nagyapám-nagyanyám a harmadik, *szülőnagyapám-szülőnagyanyám*¹ a negyedik íz, dédapám-dédanyám az ötödik, ükapám-ükanyám a hatodik íz, a hetedik pedig a szépapám-szépanyám. Az emlékezet és a névadás ebben az esetben is csak a hetedik ízig ér; ez a közölttem névsorral is nagyjában megegyezik, azzal a különbséggel mégis, hogy közbekelelődik negyedik íznek az új (nem újkeletű, csak az említett névsorhoz viszonyítva új) *szülőnagyapám-szülőnagyanyám*, továbbá azzal, hogy a hetedik íz ilyenformán nem az *ősapa-őszanya*, hanem a *széppapa-szépnyaa*, mely amott a hatodik íz neve.

A *szülőnagyapám* és *szülőnagyanyám* keletkezésére feltehető, hogy *szülémmagyapja*, *szülémmagyanyja* kifejezésből keletkezett a birtokos személyrag hátrahelyezésével, mint nevemnapja, lábamujja helyett *névnapom*, *lábujjam*. Hatással lehetett rá a *szülőapám*, *szülőanyám* kifejezés is.

A *Kelemen László* följegyzése már a kezemben volt, amikor a másodiknak említett levelet megkaptam. Nagyon megörvendtem neki, mert az imént elmondottakat részben megerősíti. Ime a levélnek erre vonatkozó része szó szerint: „Egy régi napló-

¹ Megjegyzem, hogy magam is hallottam *Ugron István* ny. meghatalmazott miniszter úrtól többízben is ugyanilyen jelentésben *szülenagyapá-t* és *szülenagyanyá-t* emlegetni. (A szerk.)